

תמוז התשע"ג

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל

להפטר שבת חזון

לפרשת דברים (על פי שיעור של הרב אלחנן סמט)

1. ישעיהו א':

א חזון ישעיהו בן-אמוץ אשר חזה על-יהודה וירושלם בימי עזיהו יותם אחז יחזקיהו מלכי יהודה. ב שמעו שמים והאזיני ארץ כי יהנה דבר בנים גדלתי ורוממתי והם פשעו בי. ג ידע שור קנהו וחמור אבוס בעליו ישראל לא ידע עמי לא התבונן. ד הוי גוי חטא עם כבד עון זרע מרעים בנים משחיתים עזבו את-יהוה נאצו את-קדוש ישראל נזרו אחור. ה על מה תפו עוד תוסיפו סרה כל-ראש לחלי וכל-לבב דני. ו מפף-רגל ועד-ראש אין-בו מתם פצע וחבורה ומכה טריה לא-זרו ולא חבשו ולא רפכה בשמן. ז ארצכם שממה עריכם שרפות אש אדמתכם לנגדכם זרים אכלים אתה ושממה פמהפכת זרים. ח ונותרה בת-ציון פסכה בכרם כמלונה במקשה פעיר נצורה. ט לולי יהוה צבאות הותיר לנו שריד כמעט פסדם היינו לעמרה דמינו.

י שמעו דבר-יהוה קציני סדם האזינו תורת אלהינו עם עמרה. יא למה-לי רב-זבחיכם יאמר יהוה שבעתי עלות אילים וחלב מריאים ודם פרים וכבשים ועתודים לא חפצתי. יב כי תבאו לראות פני מי-בקש זאת מידכם רמס חצרי. יג לא תוסיפו הביא מנחת-שוא קטרת תועבה היא לי חדש ושבת קרא מקרא לא-אוכל און ועצרה. יד חדשיכם ומועדכם שנאה נפשי היו עלי לטרח נלאיתי נשא. טו וכפרשכם פפיכם אעלים עיני מכם גם כי-תרכבו תפלה אינני שמע ידיכם דמים מלאו. טז רחצו הזכו הסירו רע מעלליכם מנגד עיני חדלו הרע. יז למדו היטב דרשו משפט אשרו חמוץ שפטו תום ריבו אלמנה. {ס} יח לכו-נא וננכה יאמר יהוה אם-יהיו חטאיכם פשנים פשלו ילבינו אם-יאדימו כתולע כצמר יהיו. יט אם-תאבו ושמעם טוב הארץ תאכלו. כ ואם-תמאנו ומריתם חרב תאכלו כי פי יהנה דבר.

כא איכה היתה לזונה קריה נאמנה מלאתי משפט צדק לין בה ועתה מרצחים. כב פספך הנה לסיגים סבאך מהול במים. כג שרין סוררים וחברי גנבים פלו אהב שחד ורדף שלמנים תום לא ישפטו וריב אלמנה לא-יבוא אליהם. {ס} כד לכן נאם האדון יהוה צבאות אביר ישראל הוי אנחם מצרי ואנקמה מאויבי. כה ואשיבה ידי עליך ואצרף פבר סיגין ואסירה כל-בדילך. כו ואשיבה שפטיך כבראשנה ויעצין כבתחלה אחרי-כן יקרא לך עיר הצדק קריה נאמנה. כז ציון כמשפט תפדה ושביה בצדקה.

2. דברים א' י"ב:

"איכה אשא לבדי טרחכם ומשאכם וריבכם"

3. מגילת איכה:

"איכה ישבה בדד... אין לה מנחם מכל אוהביה, כל רעיה בגדו בה".

4. במדבר י"ד א-ד:

"ויבכו העם בלילה ההוא. ... לו מתנו בארץ מצרים, או במדבר הזה לו מתנו, ולמה ה' מביא אתנו אל הארץ הזאת לנפל בחרב" וגו'.

5. במדבר איכה רבה א, א ד"ה "איכה ישבה":

"שלושה נביאים ניבאו בלשון איכה, ואלו הם: משה, ישעיה וירמיה. משה אמר (דברים א יב) "איכה אשא לבדי", ישעיה אמר (ישעיה א כא) "איכה היתה לזונה קריה נאמנה", ירמיה אמר (איכה א א) "איכה ישבה בדד".

אמר רבי לוי: משל למטרונה (גבירה) אחת שהיו לה שלושה שושבינין, אחד ראה אותה בשלוותה ואחד ראה אותה בפחזותה ואחד ראה אותה בניוולה. משה ראה אותה בשלוותו, אמר: "איכה אשא לבדי", ישעיה שראה אותה בפחזותו, אמר: "איכה היתה לזונה", ירמיה ראה אותה בניוולו, אמר: "איכה ישבה בדד".

(=שמע קולו של בעל בית היין אומר לבן ביתו: "מהוול לו היין במים!") הדא הוא דכתיב: "כספך היה לסיגים, סבאך מהוול במים".

11. רד"ק:

ד"ה כספך - עושים בה מטבע שקר וחושבים בני אדם כי כולו כסף - ויש בו סיגים, נחושת ובדיל והדומים להם ומחופה בכסף ומטעין בו בני אדם, וכן מוכרי יין - חושבים הקונים שהם קונים יין חי, והוא מעורב במים. ד"ה סבאך - הוא היין הנמכר בחנות לפי שבאים לשם ריקים ופוחזים וסובאים ומשתכרים שם.

12. אבן עזרא:

ד"ה כספך - דרך משל על השופטים ועל השרים, על כן אחריו "שריך סוררים", והטעם: המובחרים שבהם הם סיגים.

13. שד"ל:

ד"ה כספך היה לסיגים וכו' - דרך משל, כלומר: את שהיית מקדם ככסף צרוף וכיין טוב, נהפכת והיית סיגים ויין מזוג, אבל פירוש רש"י ורד"ק רחוק מאד ממעלת מליצת ישעיה, ולדעת ראב"ע הוא משל על השופטים... ונראה לי שאם איננו רחוק שימשיל גדולי העיר לכסף, רחוק הוא שימשיל אותם ליינ...
"ציון במשפט תפדה, ושביה בצדקה" ומסביר רש"י:

ד"ה במשפט תפדה: ע"י שיהיו בה עושי משפט תפדה מעונותיה.

ד"ה ושביה: עושי תשובה שבתוכה.

ראב"ע:

ד"ה ציון: בעבור המשפט תפדה מיד סנחריב.

ד"ה ושביה: יפדו הם שעשו תשובה.

רד"ק:

ד"ה ציון במשפט: שיעשו ישראל תפדה, כלומר: יפדו הם וישובו לה. ובצדקה שיעשו, ישובו לה הגולים ממנה וזהו "ושביה בצדקה".

שד"ל:

ד"ה ציון במשפט תפדה: שרש פדה איננו נאמר על פדיון שבויים בלבד, אלא על הצלה מכל צרה וצוקה.

ד"ה ושביה: כמו וישוביה, כמו (תהילים כ"ג) "ושבת בבית ה' לארך ימים", שהוא כמו "וישבת",

... והנה הנבואה הזאת נאמרה בימי חזקיה והמכוון בה לבשר מפלת שבנא אשר על הבית, ושמשלתו תינתן לאיש צדיק (אליקים בן חלקיהו), כי אחר שהנביא קורא לאליקים עבד ה' (כ"ב ב') יש להאמין שהעומד על בית המלך הסיר השופטים הרשעים והעמיד צדיקים תחתם, אע"פ שלא נזכר זה במלכים ובדברי הימים המקצרים הרבה בקורות הפרטיות.

6. דברים א' טז-יז:

"שמע בין אחיכם ושפטם צדק... לא תכירו פנים במשפט; כקטן כגדל תשמעון".

7. פסיקתא דרב כהנא איכה:

ר' יוחנן אומר: בראשונה היה אדם עולה לירושלים לדון עם חברו, והיה הדיין אומר לו: "בקע לי שני בקעיות של עצים!", "מלא לי שתי חביות מים!", והיו יציאותיו כלין (כלה כל ממונו שהביא עמו להוצאות הדרך), והיה יוצא משם בפחי נפש והיתה אלמנה פוגעת בו ואומרת: "מה נעשה בדינך?" והוא אומר לה "כלו יציאותי ולא העליתי כלום!" והיתה אומרת: "ומה אם זה שהוא איש - לא הועיל בכלום, אני שאני אלמנה על אחת מה וכמה!" לקיים מה שנאמר: "יתום לא ישפוטו וריב אלמנה לא יבוא אליהם".

8. רש"י (ע"פ פסיקתא זו):

שהאלמנה באה לצעוק והיתום יוצא וזו פוגעת בו ושואלתו: "מה הועלת בצעקתך לפני השופט?", והוא אומר: "כל היום יגעתני לו במלאכה וסופי לא הועלתני" וזו חוזרת לאחוריה ואומרת: "ומה זה שהוא איש - לא הועיל, אני לא כל שכן!". הוי "יתום לא ישפוטו וריב אלמנה לא יבוא אליהם" כלל.

9. מבנה החלק השלישי של הפרשה:

1. איכה הייתה לזונה קריה נאמנה
2. מלאתי משפט צדק ילן בה ועתה מרצחים
3. כספך היה לסיגים, סבאך מהוול במים
4. שריך סוררים וחברי גנבים, כלו אהב שוחד ורדף שלמונים, יתום לא ישפוטו וריב אלמנה לא יבוא אליהם
5. לכן נאום האדון ה' צב-ות אביר ישראל:
4. הוי אנחם מצרי ואנקמה מאובי.
3. ואשיבה ידי עליך, ואצרף כבר סיגך, ואסירה כל בדילך
2. ואשיבה שפטיך כבראשונה ויעצך כבתחילה,
1. אחרי כן יקרא לך עיר הצדק קריה נאמנה.

ציון במשפט תפדה, ושביה בצדקה.

10. פסיקתא דרב כהנא איכה:

בראשונה היו משתמשים במטבעות של כסף, וכיון שרבו הרמאין התקינו שיהיו משתמשים במטבעות של נחשת ומחופין כסף*.

והיה חד מנהון אזיל לגבי צורפא והוה שמע קליה אמר לבר ביתיה (=היה אחד הולך אצל הצורף, שמע קולו כשהוא אומר לבן ביתו): "אי זיל, הנחש ליה" (=ערבב לו הרבה נחושת). אף איהו הוה אזיל למזבן חד קפיט דחמר מן קפיליא (=אף הוא הלך לקנות לוג יין ממוכר יין) ושמע קליה אמר לבר ביתיה: "המהיל ליה!"